

PM Grönsångare artskyddsutredning vid dp Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen

Stockholms stad, 2023

Foto: Edwin Sahlin

På uppdrag av:

ÅWL Arkitekter AB

Kontaktperson: Anna Månsson

Anna.mansson@awlark.se

Uppdraget:

Projektledare: Edwin Sahlin

Författare: Edwin Sahlin

Habitatanalys: Anna Koffman, Julia Lööf

Ekström

Kvalitetssäkring: Mova Hebert, Eva Amnéus

Mattisson

Callunas interna projektkod: ESN0017

Calluna AB:

Linköpings slott

582 28 Linköping

Org.nr: 556575-0675

Växel: +46 13-12 25 75

www.calluna.se

Rapporten citeras enligt följande: Sahlin, E. (2022). PM Grönsångare artskyddsutredning vid dp Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen, Stockholms stad, 2023. Calluna AB.

Foton: © Calluna AB om inget annat anges.

Innehåll

Sammanfattning	3
Bakgrund	4
Uppdraget och syfte	4
Tillgängliga data	5
Grönsångare ekologi.....	5
Grönsångare hotbild	6
Artskyddsförordningen - fåglar.....	6
Naturligt utbredningsområde.....	7
Metod	8
Habitatanalys grönsångare	8
Resultat	10
Habitatanalys i GIS	10
Häckfågelinventering	12
Påverkan från detaljplanen	13
Miljöbilder inom detaljplaneområdet.....	14
Kumulativ bedömning	16
Bedömning av risk för förbud enligt artskyddsförordningen	16
Slutsats	16
Referenser	17
Personlig kommunikation	17

Sammanfattning

Calluna AB har utrett påverkan på grönsångare av detaljplanen (dp) *Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen* i södra Stockholm. Arten påträffades vid en inventering under 2022 vid detaljplanen intill (Östberga) vars skogsområde (grönsångarens revir) överlappar mellan de två detaljplanerna. Calluna har fokuserat utredningen på bedömningen om förbud riskerar att utlösas enligt 4 § första stycket punkten 4 i artskyddsförordningen (2007:845) – avsiktligt störa vilda fåglar.

Slutsatsen är att detaljplanen inte riskerar att utlösa förbud, till följd av att livsmiljön som planeras exploateras endast till viss del är lämplig som häckningsbiotop, delar av marken består i stället av gräsmatta och tallskog på hållmark. Reviret i Östberga störs minimalt av detaljplanen i Liseberg, livsmiljö som tas i anspråk rör sig troligtvis om ett stödhabitat till reviret vars centrum ligger i dp Östberga norra.

Habitatanalysen visar att för grönsångaren på lokal nivå (avgränsat till Söderort) finns potentiella habitat och förekomst av fynd som indikerar drygt 50 potentiella revir. I Sverige uppskattas populationen till 167 000 par, men har minskat med 17 % under 2010–2020 (SLU 2023) och bedöms i Sverige som nära hotad (NT). På global nivå bedöms arten som livskraftig.

Studier visar att grönsångaren inte är så trogen sin hemort där den kläckts, utan att arten kan byta häckplats från år till år och gör detta betydligt mer än många andra sångare. Grönsångaren är spridd och övervintrar i tropiska Afrika. Den drabbas inte heller av barriärer i landskapet så som vissa andra arter som starkt undviker att t. ex. flyga i väg från dess föredragna biotop (d.v.s. fragmentering drabbar dessa arter hårdare).

Calluna flaggar dock för en kumulativ påverkan på lokal nivå inom Söderort, där pågående detaljplaner och planförslag visar på att befintliga potentiella habitat riskerar längre fram att fragmenteras och till slut bli för små för att hålla revir av grönsångare. Därför rekommenderar Calluna att kommunen ser över hur man skulle kunna se till att kvarvarande lämpliga häckningshabitat för grönsångare i Söderort kan bevaras för framtiden. Exempelvis genom att bestämma ett visst minimum av yta på skogsområde där grönsångare häckar som inte får exploateras mer än att det fortsatt kan användas som fortplantningsområde.

Bakgrund

Uppdraget och syfte

Uppdragsbeskrivningen omfattar att beskriva påverkan på grönsångare, och bedöma om den planerade exploateringen vid "Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen", riskerar att utlösa förbud eller ej enligt paragraf 4 i artskyddsförordningen sett till grönsångarens krav och hotnivå.

Bakgrund till uppdraget är att den rödlistade fågelarten grönsångare (*Phylloscopus sibilatrix*) har observerats i ett närliggande detaljplaneprojekt i Östberga. Grönsångarens revir har bedömts vara tillhörande samma skogsområde som det i denna artskyddsutredning, dvs. vid norra delen av Liseberg. Grönsångaren föredrar äldre skog med kontinuitet och viss flerskiktning, vilket är en livsmiljö som är svår att återskapa över en kort tidshorisont. Därav har arten i närliggande detaljplaneprojekt blivit en svår naturvårds- och artskyddsfråga för att t. ex. användande av skyddsåtgärder är svår. Med detta följde att stadsbyggnadskontoret önskar att frågan om grönsångare utreds även utifrån påverkan av detaljplanen Västberga 1:1 (intill Lisebergsvägen).

I detaljplaneområdet intill Liseberg, nämligen Östberga N dp, så försvinner delar av ett redan begränsat skogsområde där grönsångare observerades revirhävande 2022, delar av det reviret går troligen in på det allra nordligaste av detaljplaneområdet Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen.

I Östberga är bedömning för grönsångarens artskydd att reviret i nordvästra delen, "Östberga N dp" skulle försvinna enligt detaljplanen, som redan hunnit gå långt i planprocessen. Livsmiljö som skulle finnas kvar skulle alltså vara för litet för att tillfredsställa en grönsångares revir. I Östberga strukturplan så bedömdes att ett ej besatt revir finns i sydvästra delen vid Etapp 6 dp Kvarnberget. Vid den detaljplanen bedömdes alltså finnas lämplig livsmiljö för grönsångare, trots att det var tomt på grönsångare 2022. Vidare analys av grönsångarens population och ekologi landade i slutsatsen att det inte bedömdes vara grund för att hindra byggnadsplanerna i Östberga. Men, med hänsyn till att arten ska kunna finnas kvar i Söderort så följer Calluna antagandet med detaljplanerna, att rekommendera en åtgärd som säger att kvarvarande livsmiljöer för grönsångare, som är tillräckligt stora för att hålla ett revir idag ska kunna skyddas på längre sikt. Detta gör det möjligt att säkerställa att grönsångare finns kvar inom Söderort och att kvarvarande livsmiljöer som är utsatta för fragmentering inte får exploateras till den grad att de blir så pass små att grönsångare inte längre kan häcka i dessa.

Figur 1. Bostäder i västra Liseberg, planområdet som ska syfta till att möjliggöra cirka 125 hyresrätter i Liseberg, mellan Åbyvägen och Lisebergsvägen. Bild hämtad 2023-04-24 från Stockholms stads hemsida [Stockholm växer](https://www.stockholm.se/stockholm-vaexer).

Tillgängliga data

Som underlag till artskyddsutredningen finns inventeringar från 2022, vid både Östberga häckfågelinventering (Calluna, 2022a) där grönsångare observerades, och vid Liseberg häckfågelinventering (Calluna, 2022b) som ligger i anslutning till Östberga. Vid inventeringen i Liseberg observerades inte någon grönsångare.

Tillgängligt finns även data från Artportalen där alla registrerade användare kan rapportera in sina artfynd, här ges tack vare många människor i Stockholmsområdet också en relativt god träffsäkerhet var grönsångare finns, där de observerats sjunga (finns i de flesta fall även revir, om biotopen är lämplig). Artportalen drivs av Artdatabanken och Sveriges lantbruksuniversitet och observationer av grönsångare är inte skyddsklassade, varför fynd är tillgängliga utan något utdrag av sekretessbelagda fynd.

Viss forskningslitteratur av grönsångare har hittats, liksom data på populationsnivåer och trender, vilka redovisas nedan. Genom att kombinera GIS-data om t. ex. lämpliga biotoper för grönsångare med var observationer är gjorda (Artportalen) kan en habitatanalyskarta tas fram, vilken också redovisas om längre fram.

Grönsångare ekologi

Grönsångare (*Phylloscopus sibilatrix*) är en liten tättingfågel som är en s.k. tropikflyttare, dvs. den övervintrar i tropiska Afrika. Arten häckar i stora delar av Europa. I Sverige förekommer den som häckfågel i stora delar av landet med dominans till de södra och mellersta delarna, mer sällsynt längst i norr och där den finns utefter kusten. Grönsångaren uppträder i Sverige mellan

början av maj till augusti. I Sverige består häckplatserna företrädesvis av mer högstammig skog, som bokskog, ekskog, eller granskog med inslag av löv. Alltför tät och ung skog undviks. Positivt är förekomst av äldre och höga träd, i kombination med buskar som skapar en flerskiktad skog. Artens bo byggs i växtlighet på marken där det döljs av vegetation. Arten upptäcks ofta vid sitt revir tack vare dess karaktäristiska sång, som ibland liknas med ett snurrande mynt på en marmorskiva (Svensson et al. 2009).

Grönsångare hotbild

Grönsångare är spridd som häckfågel i stora delar av Europa och är vanligt förekommande, trenden är dock att den minskar. I den senaste bedömningen av IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) bedöms grönsångare på global och europeisk nivå ha en livskraftig population (IUCN 2016). Populationsnivån av grönsångare globalt uppskattas vara (antal köns mogna individer, "mature individuals") mellan 17–28 miljoner, och i Europa 14,1–22,1 miljoner (IUCN 2016).

I Sverige är arten minskande till den grad att arten bedöms vara nära hotad (NT) enligt rödlistan 2020 (SLU 2020a). Det svenska beståndet uppskattas under 2018 till 167 000 par, dvs. ca 334 000 individer (Birdlife Sverige 2020). Under en 20-årig tidsperiod är minskningen ca 18 % och denna förändring är statistiskt säkerställd enligt rapporten (Birdlife Sverige 2020).

Från Artdatabanken (SLU 2023) om grönsångare:

Grönsångare har tidigare bedömts som LC (livskraftig) men populationsminskningen de senaste 10 åren innebär att kriterierna för NT (nära hotad) blir uppfyllda. Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning. Utbredningsområdets storlek (EOO) och förekomstarean (AOO) överskrider gränsvärdena för rödlistning. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 17 (6–24) % under de senaste 10 åren. Bedömningen baseras på ett för arten lämpligt abundansindex. Beroende på vilka av de skattade värdena som används varierar bedömningen från Livskraftig (LC) till Nära hotad (NT). Baserat på de troligaste värdena hamnar arten i kategorin Nära hotad (NT). Minskningstakten för den svenska populationen bedöms vara nära gränsvärdet för Sårbar (VU). (A2b).

Artskyddsförordningen - fåglar

Den svenska lagstiftningen för skydd av fågelfaunan bygger på EU:s fågeldirektiv. Direktivet är införlivat i den svenska lagstiftningen, bland annat genom artskyddsförordningen (2007:845). Enligt 4 § artskyddsförordningen är alla vilt förekommande fågelarter fridlysta.

Plan- och bygglagen (PBL) och miljöbalken (MB) gäller parallellt. En åtgärd som godtagits enligt PBL uppfyller inte automatiskt MB:s krav (Boverket, 2015). Artskyddsförordningen gäller alltid, oberoende om den särskilt nämnts eller inte i t. ex. ett prövningsärende (Prop. 2008/09:144 sid. 14). Den fysiska planeringen enligt PBL ska vara så förutseende och ha en sådan bärkraft att den håller gentemot MB:s krav (Boverket, 2015). För att en detaljplan inte ska riskera att inte kunna genomföras bör därför artskyddsförordningen alltid hanteras i ett tidigt skede i en planprocess.

Den nya lydelsen i artskyddsförordningen som trädde i kraft 1 oktober 2022 innebär att förbudsbestämmelserna för fåglar regleras separat (4 §) i förhållande till andra djurarter (4a §). Utformningen av den nya bestämmelsen motsvarar till stora delar artikel 2 och artikel 5 i fågeldirektivet (2009/147/EG).

4 § Det är förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar,
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon,
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma, och
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om störningen saknar betydelse för att
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) återupprätta populationen till den nivån.

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905). Förordning (2022:928).

Skulle verksamheten bedömas bryta mot någon av punkterna i 4 § till den grad att det inte saknar betydelse för att bibehålla eller återupprätta populationen på en tillfredsställande nivå, så finns det risk för att förbud utlöses enligt artskyddsförordningen.

En bedömning behöver göras från fall till fall om en åtgärd utgör en störning som inte saknar betydelse för att bibehålla eller återupprätta fågelarters population på en tillfredsställande nivå, i artens naturliga utbredningsområde. (Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsen 2022). Exempel på där det kan vara behov av att göra en bedömning från fall till fall, är arter som är rödlistade, har en minskande trend med 50% eller mer sen år 1980, och/eller är upptagen i bilaga 1 till fågeldirektivet.

Syftet i det här fallet är att bedöma om fågelpopulationen av grönsångare, även på lokal nivå, riskerar att påverkas på ett sådant sätt att förbudet riskerar utlösas. Utifrån grönsångarens ekologi, samt detaljplanens karaktär, så har Calluna bedömt att det räcker att pröva om förbud utlöses enligt 4 § första stycket punkten 4 – avsiktligt störa vilda fåglar, varför föreliggande utredning fokuserar på den bedömningen.

Naturligt utbredningsområde

Naturligt utbredningsområde beskriver i stora drag den rumsliga begränsning inom vilken en art förekommer. Termen *naturligt utbredningsområde* kan och tolkas i den här utredningen på följande sätt. Grönsångarens utbredningsområde är stora delar av Europa (häckningstid) och tropiska Afrika under övervintringen. Se utbredning på karta hos IUCN genom att följa [länk](#).

I samband med inrapportering av fåglar (och övriga arter) är basen i EU:s rapporteringssystem 10x10 km (Europeiska kommissionen 2016, muntlig kommunikation med Thurffjell 2023). I fråga om bedömning på lokal population ska en bedömning göras från fall till fall, beroende på artens biologi (levnadsmönster). Eftersom grönsångare är en tropikflyttare är den mycket rörlig under sitt liv, och vid häckning så är arten inte knuten till platsen den kläcktes, utan arten verkar i hög grad att häcka på olika platser olika år (Solokov 1991). Utifrån detta scenario blir bedömning av vad lokal nivå innebär svårare, när det genetiska utbytet är stort och lokal population troligen inte är särskilt avgränsad vare sig av barriärer i landskapet, eller genetiskt.

En viss frekvens av förekomst i rutor om 10x10 km kan vara ett mål vid bedömning på lokal nivå.

Söderort i Stockholm omfattar ca 10x10 km. I en bedömning av artens utbredning på lokal nivå har denna avgränsning gjorts, trots att arten är spridd och har olika häckplatser från år till år.

Hösten 2023 kommer möjligen en ny vägledning av Naturvårdsverket (muntligen, Helene Lindahl 2022) som bör ge tydligare råd kring hur fåglar ska bedömas vid t. ex. ny markanvändning som en detaljplan, exempelvis om naturligt utbredningsområde och hur lokal nivå av population ska avgränsas. I nuläget anser Calluna att förekomst för grönsångare arealmässigt är rimlig att knyta till 10x10 km, d. v. s. för att ha en tillfredsställande nivå på lokal population bör den finnas kvar på denna nivå över tid, förutsatt att det finns naturliga

förutsättningar för arten. Utgångspunkten för detta synsätt i bedömningen grundar sig på bästa kunskap och försiktighetsprincipen, med tanke på att det handlar om en spridd art som grönsångare som minskar snabbt men samtidigt har en relativt stor population.

Metod

Habitatanalys grönsångare

Avgränsning analysområde

Analysområdet för habitatmodelleringen utgörs av Stockholms stads kommungräns. Kumulativa effekter från andra pågående detaljplaner har endast studerats i Söderort. Analysområdet för grönsångare har delvis valts då biotopdatabasen som används som underlag är skapad för Stockholms stad men även på grund av grönsångarens arealkrav och dess revirstorlek, som skattas till ca 4–5 hektar (Hebert, M., 2023). Kartanalyser har gjorts på livsmiljöområden med minimum 4 hektar respektive 6 hektar. Resultat av analyser som visas i denna utredning utgår slutligen utifrån minimum 6 hektar med motivet att få en säkrare bedömning. Utredningsområdet utgörs av detaljplanerna Liseberg och Östberga norra.

Underlag habitatmodellering och scenarioanalys

Underlag som har ingått i habitatmodelleringen för grönsångare är biotopdatabasen 2019 (Stockholms stad, 2019) och artobservationer av grönsångare med kriterier för häckningsaktivitet mellan april och juli år 1964–2022, nedladdat från Artdatabanken.

För att bedöma kumulativa effekter gjordes en scenarioanalys som visar vilka habitatområden som sannolikt är kvar i framtiden efter utbyggnad av både detaljplanen för Västberga 1:1 och andra detaljplaner. Analysområdet utgjordes av söderort. För att uppdatera utbredningen av habitatområdet erhöll Calluna geodata-underlag om pågående detaljplaner och planförslag från Stadsbyggnadskontoret och fick stöd i tolkning av detta geodata från Ola Grimell och Ulrika Egerö på Stadsbyggnadskontoret. Utdraget gjordes under perioden 15 februari till och med 5 maj 2023. Det är Calluna som gjort de slutliga bedömningarna om hur habitatområdena ska uppdateras i förhållande till geodatat över pågående planer.

Det rör sig om:

Redan antagna detaljplaner som redan byggts ut. I dessa fall uppdaterade Calluna efter ortofoto.

Pågående detaljplaner där det finns framtagen plankarta som visar bebyggelsestruktur och vilken naturmark som ska sparas. Flera är pågående projekt och kan erhålla justeringar, men gränserna är tillräckliga för att utföra ungefärliga uppdateringar av habitatområdena.

Några detaljplaner var i tidigt skede där ännu inte bebyggelsestruktur finns. I dessa fall har SBK gjort ungefärliga anvisningar som hjälpt Calluna att uppdatera habitatområdena.

Underlag från Stadsbyggnadskontoret ska i kartan ses som ungefärliga avgränsningar, det är ungefärliga tolkningar av till exempel start-PM.

Habitatanalys och scenarioanalys

Grönsångare häckar vanligtvis i lövskog av högstammig karaktär, men förekommer även i t.ex. granskog med inslag av lövträd (Artdatabanken, 2023). För att ta reda på vilka biotoper som grönsångare använder som habitat i analysområdet gjordes först ett urval av artobservationer med högre noggrannhet än 50 meter (totalt 149 observationer). Därefter gjordes ett urval av underliggande biotoper i Stadens biotopkarta, där de valda artobservationerna fanns.

De utvalda biotoperna granskades sedan manuellt och biotoper som uppenbarligen inte hyser häckande grönsångare uteslöts, d.v.s. biotoper inom urban gråstruktur som t. ex. vägar och byggnader samt vattenbiotoper. Ett ytterligare urval av biotoper gjordes där varje biotop granskades manuellt och där biotoper som äng, kolonilott, öppna fält och hyggen uteslöts. Den slutliga listan av biotoper som togs med i modelleringen anges i Tabell 1. Analysen har inte inkluderat studie av undervegetation (om skogen är flerskiktad eller utan flerskiktning), då information om sådan inte framkommer i biotopdatabasen. Urvalet av habitat är troligen en överskattning i och med detta samt att områden som t. ex. är långsmala med kanteffekter, eller som eventuellt kan vara bullerstörda, har inkluderats i det som anges som habitat.

I de fall exploatering gjorts nyligen och denna förändring inte var med i biotopdatabasen, så har en uppdatering gjorts av habitatområdena. Denna uppdatering har lags in för scenario framtid, dvs den uppdateringen har inte gjorts för nulägesanalysen. Nuläget omfattar därmed även "nära dåtid".

Scenarioanalysen har gått till så att habitatområdena för nuläget manuellt har jämförts med ovan nämnda geodata över pågående planer. När det funnits indikation (eller beslut) på ytor som upphör att utgöra habitat p.g.a. exploatering så har Calluna justerat utbredningen på habitatpolygonen så att det ungefärligen stämmer med sannolik framtida utbredning av habitatområdet.

Tabell 1. Urval av biotoper som ingått i habitatmodelleringen för grönsångare. Tabellen visar även antal överlappande polygoner per biotop samt hur många artobservationer som gjorts för den utvalda biotopen.

Urval biotop	Antal polygoner som överlappade med artobservationer	Antal artobservationer
611 Talldominerad skog/trädklädd mark på SGU berg i dagen	7	27
613 Barrdominerad skog/trädklädd mark på SGU berg i dagen	1	4
614 Blandad (barr/löv) skog/trädklädd mark på SGU berg i dagen	10	14
616 Ädellövsdominerad skog/trädklädd mark på SGU berg i dagen	8	11
617 Blandlövsdominerad (ädellövsinslag) skog/trädklädd mark på SGU berg i dagen	2	3
622 Grandominerad skog/trädklädd mark på SGU grovsediment	1	1
623 Barrdominerad skog/trädklädd mark på SGU grovsediment	1	10
625 Triviallövsdominerad skog/trädklädd mark på SGU grovsediment	1	1
626 Ädellövsdominerad skog/trädklädd mark på SGU grovsediment	1	6
633 Barrdominerad skog/trädklädd mark på övrig fuktighetsregim	3	3
634 Blandad (barr/löv) skog/trädklädd mark på övrig fuktighetsregim	8	12
635 Triviallövsdominerad skog/trädklädd mark på övrig fuktighetsregim	4	5
636 Ädellövsdominerad skog/trädklädd mark på övrig fuktighetsregim	1	3
637 Blandlövsdominerad (ädellövsinslag) torr-våt skog/trädklädd mark	1	1

Urval biotop	Antal polygoner som överlappade med artobservationer	Antal artobservationer
645 Triviallövssdominerad skog/trädklädd mark på SGU/fastighetskartan våtmark	2	3

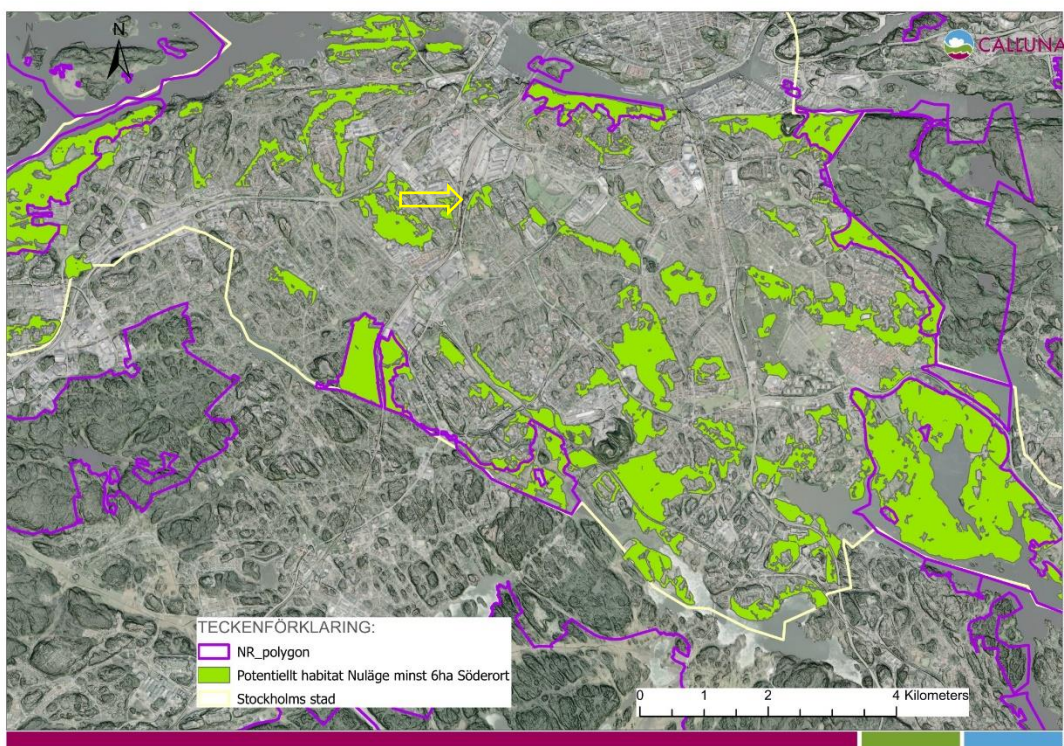
Resultat

Habitatanalys i GIS

Habitatanalysen indikerar antalet potentiella habitatområden inom Söderort (se metodavsnitt för förtydliganden). I analysen så användes biotoper som överlappades med artobservationer för att kunna extrapolera potentiellt habitat även i delar av söderort där det inte fanns tidigare kända observationer, se ovan i metod (tabell 1). I figur 2 visas habitatanalysen för häckfågelhabitat för grönsångare för nuläget.

I figur 3 har nulägets habitatområden uppdaterats med uppskattning av hur habitatområdenas utbredning blir efter utbyggnad av pågående detaljplaner och planförslag vilket ger en uppskattning av kumulativ påverkan för arten på en lokal nivå. I kartan i figur 3 visas i grön färg habitatområden som är större än 6 ha och förväntas fortsätta fungera som habitat. Gula ytor är klassat som habitat i nuläget och de predikteras försvinna p.g.a. exploatering. Orange yta är habitatområde som har blivit <6 ha men är> än 5 ha. Habitatområdena är därmed försämrade eller obrukbara. Habitatområdet som berörs av detaljplanen vid Lisebergsvägen har fått det utfallet i scenarioanalysen. Ytor som är röda är uppenbart för små för att hysa ett revir. Det är obrukbara.

Röd markering innebär att ytan blir för liten för ett revir (obrukbart), orange att det blir försämrat eller till och med obrukbart. Det som är grönt ska fungera som häckplats för grönsångare men bör tolkas exklusivt de områden som är för smala. Ytorna ska tolkas ungefärligt.

Figur 2. Habitatanalys som visar nuläget för områden med potentiellt habitat (häckningsmiljö). I nuläget finns även en del habitatarea som nyligen exploaterats. Nuläget är därför egentligen "nära dåtid". Observera att kartan är en överskattning av areal habitat eftersom delar som är smala och påverkade av kanteffekter också visas i kartan. Analysen har inte omfattat att maska bort sådana områden då de kan ha viss funktion för födosök och spridningsmöjligheter i landskapet. Gul pil markerar området för dp Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen.

Figur 3. Habitatanalys scenario framtid där habitatområdena justerats med med nyligen antagna detaljplaner som verkställt och där ortofoto visar på naturmark som ianspråktagits, nyligen antagna ej verkställda detaljplaner, pågående detaljplaner där bebyggelsestrukturen är mer eller mindre fastslagen samt några tidiga planförslag där en rimlig skattning av vilken naturmark som sparas gjorts. Analysen har gjorts för att visa på kumulativ påverkan med minskning av habitatområden. Det gröna i kartan är habitatområden som Callunas analys visar kommer vara kvar. Observera att i det i habitatområden även finns areal trädklädd mark som är smala och påverkade av kanteffekter och inte utgör dugligt habitat. Analysen har inte omfattat att maska bort sådana områden då de kan ha viss funktion för födosök och spridningsmöjligheter i landskapet.

Häckfågelinventering

Inventeringsresultatet 2022 visar på ett revir av grönsångare strax öster om Liseberg, i närheten av Lisebergsparken. Denna observation gjordes inom inventering vid Östberga där en sjungande individ observerades (Calluna 2022a). Inventeringen vid Liseberg (Calluna 2022b) visade inte på någon observation av grönsångare. Habitatet vid Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen, rör sig troligen om ett stödhabitat till reviret med sitt centrum i dp N Östberga.

Figur 4. Observationen av grönsångare i dp N Östberga (Calluna 2022a). Markeringen visar där grönsångare sjöng under Callunas häckfågelinventering 2022, notera att det inte behöver vara en boplats just där utan att revir troligen är i delar av det grönmarkerade skogsområdet, men med dess centrum vid observationen. Grönsångare observerades inte vid Liseberg under häckfågelinventering (Calluna 2022b).

Påverkan från detaljplanen

Området som tas i anspråk av detaljplaneförslaget är markerat i gult i figur 5 nedan. Markeringen är inritad för hand utifrån uppskattning från illustration av bebyggelsens anspråk. Exploateringen kommer ianspråkta biotop för grönsångare och det blir således en negativ påverkan för artens livsmiljö i området.

Centralt i det gulmarkerade området är habitatet lämpligt, med högstammiga barrträd med rikt inslag av olika lövträd (se figur 7, bild vid ”nr 2” i flygvyn). Området i norra delen vid ”nr 1” har sämre livsmiljö för grönsångare, med tätare tallskog (se figur 6). Även i södra delen (se figur 7 vid ”nr 3” nedan) har sämre förutsättningar, med gräsmatta och fåtal buskar.

Påverkan blir alltså mest påtaglig i den mellersta delen där det står äldre, högstammiga barrträd med rikt lövinslag. I sin helhet är andelen lämpligt grönsångarhabitat som tas i anspråk av detaljplanen förhållandevis litet.

Figur 5. Från Start-PM Dnr 2020-14445 Stockholms stad, flygvy. Ursprungligt planområde är markerat i rött, nu aktuellt planområde i norr (till vänster i bild). Den gula markeringen är gjord för hand av Calluna för att visa vilken naturmiljö-yta det är som planeras ianspråkta, intill den en ny dragning av GC-bana. Numrering 1, 2 och 3 hänvisar till miljöbilderna nedan.

Miljöbilder inom detaljplaneområdet

Tre bilder nedan som illustrerar områdets naturtyper vid detaljplanen, bilderna är knutna till numrering i figur 5 ovan.

Figur 6. Bild tillhörande nummer "1" i figur 5. I norra delen ligger en tallskog på hållmark, miljön här är inte särskilt lämplig för grönsångare.

Figur 7. Bild tillhörande numrering "2" i figur 5. i centrala delen av exploateringsdelen för ny bebyggelse finns tallskog med mer inslag av lövträd, som ek, asp och rönn, något som gynnar grönsångaren. Det är denna del som är mest lämplig som livsmiljö för grönsångare vid Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen.

Figur 8. Bild tillhörande numrering "3" i figur 5. Längst i söder i området som planeras att byggas i Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen, består miljön av mer öppen mark med gräsmattor och buskage, här saknas häckningsmiljö för grönsångare. På bilden ses den nuvarande GC-banan som är dragen genom delar av detaljplaneområdet.

Kumulativ bedömning

Som figur 3 ovan visar, där pågående detaljplaner och planförslag är markerade i Söderort, finns det en ganska stor påverkan på arten på lokal nivå där fragmenterade skogar, över tid riskerar att utarmas så att grönsångare inte längre har tillräckligt med habitat för att kunna häcka. Calluna vill därför flagga för att mindre exploateringar på lång sikt innebär försämrade förutsättningar för att kunna hålla grönsångare på en stabil nivå inom Söderort.

Bedömning av risk för förbud enligt artskyddsförordningen

I förhållande till detaljplanens ingrepp i livsmiljö för grönsångare vid Liseberg och artens population i Sverige om ca 167 000 par, så förhåller det sig enligt Calluna, att detaljplanens påverkan inte når en sådan betydande störning att det riskerar att arten inte långsiktigt kan finnas kvar inom sitt naturliga utbredningsområde, eller innebära en sådan påverkan att arten ska klara av att återupprätta populationen på en tillfredsställande nivå. Denna bedömning gäller även på en mer lokal nivå, dvs. gjord på Söderort i södra Stockholm.

Slutsats

Vi bedömer sammantaget att detaljplanen för Västberga 1:1 intill Lisebergsvägen, inte riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen för grönsångare. Några krav på skyddsåtgärder finns därför inte.

Motiveringen till detta är:

- Arten har inte observerats vid detaljplanen.
- Livsmiljön som exploateras är inte optimal för arten, med t. ex. gräsmatta och tallskog på hållmark. Miljön som är lämplig som häckbiotop är ungefär hälften av den planerade exploaterade ytan.
- Grönsångarens population är 167 000 par i Sverige. I Söderort finns troligtvis drygt 50 tillgängliga revir.
- Reviret vid Östberga störs minimalt av detaljplanen vid Liseberg, den större påverkan mot arten sker vid dp Östberga N mot reviret som upptäcktes 2022. Reviret som kanske sträcker sig söderut mot Liseberg, rör sig troligen om stödhabitat till detta.
- Arten är livskraftig globalt.
- Studier visar att grönsångaren inte är starkt knuten till sin hemort (där den kläcktes), grönsångare byter häckplats från år till år och är jämfört med andra sångare inte lika "hemortstrogen".
- Arten övervintrar i tropiska Afrika och begränsas inte som vissa stannfåglar av barriärer i landskapet, t. ex. att en fågelart undviker att flyga över vatten.

Referenser

- Birdlife Sverige (2020). *Sveriges fåglar 2022*. ISBN 978-91-88124-72-2.
- Boverket (2015). *Industri- och annat verksamhetsbuller vid planläggning och bygglovsprövning av bostäder*. Rapport 2015:21.
- Calluna (2022a). *Fågelinventering – Vid Östberga, Stockholms stad*. Calluna AB.
- Calluna (2022b). *Fågelinventering – Vid Liseberg, Stockholms stad*. Calluna AB.
- Europeiska kommissionen (2016). *Reporting under Article 17 of the Habitats Directive. Final version - November 2016*.
- Lindahl, H. (2022). *Muntlig kommunikation med Helene Lindahl som arbetar på Naturvårdsverket, samtal om artskydd fåglar kring bedömning om exploatering gällande t.ex. detaljplaner*. [Hösten 2022]
- Hebert, M. (2023). *Muntlig kommunikation om revirstorlek för grönsångare*. [2023-02-02]
- Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2022). *PM 2022-09-29. Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens gemensamma tolkning av förändringarna i 4 § artskyddsförordningen om fridlysning av fåglar i samband med skogsbruk*. Diarienummer Naturvårdsverket Nv-04718-22 Skogsstyrelsen 2022/1756. Hämtat från [<https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/dokument/vagledning/nv-vagledning-tolkning-av-forandringar-i-artskyddsforordningen-fridlysning-faglar-i-samband-med-skogsbruk.pdf>].
- IUCN (2016). *Wood warbler*. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2020-3.
- SLU Artdatabanken (2020a). *Rödlistan - Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2020*. ISBN 978-91-87853-57-9.
- SLU Artdatabanken (2020b). *Dyntaxa – Svensk taxonomisk databas*. Specifikt artutdrag för grönsångare [online] Tillgänglig: www.dyntaxa.se [Hämtad: 20ÅÅ-MM-DD]
- SLU Artdatabanken (2023) *Artfakta Grönsångare*. [online] Tillgänglig: <https://artfakta.se/naturvard/taxon/phyloscopus-sibilatrix-103012> [Hämtad: 2023-04-19]
- Sokolov, L.V (1991). [Philopatry and dispersal in birds.] *Trudy Zool. Inst. AN SSSR* 230: 1-233 (in Russian).
- Stockholms stad (2019) *Biotopkartan 2019 -Biotoper*. [online] Tillgänglig: <https://dataportalen.stockholm.se/dataportalen/GetMetaDataById?id=Miljodata0001&showmetadataview> [Hämtad: 2023-03-19]
- Svensson L., Mullarney k., och Zetterström D. (2009). *Fågelguiden – Europas och Medelhavsområdets fåglar i fält – andra upplagan*. Bonnier Fakta. ISBN 978-91-7424-039-9.
- Thunfjell, H. (2023). *Muntlig kommunikation om naturligt utbredningsområde och avgränsning kring lokal nivå av grönsångare*.
- Wesołowski T., Rowiński P. & Maziarz M. (2009). *Wood Warbler Phylloscopus sibilatrix: a nomadic insectivore in search of safe breeding grounds?*, *Bird Study*, 56:1, 26-33, DOI: 10.1080/00063650802681540

Personlig kommunikation

- Ola Grimell, Samordnande Stadsplanerare Årstafältet/Östberga Stadsbyggnadskontoret Stockholms stad.
Ola har samrått med Ulrika Egerö, ekolog, Stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad. Kommunikationen ägde rum 15 februari till 5 maj 2023.